

NORGES HØYESTERETT

Den 5. mai 2011 avsa Høyesterett dom i

HR-2011-00917-A, (sak nr. 2010/1758), straffesak, anke over beslutning og

HR-2011-00917-A, (sak nr. 2010/2102), straffesak, anke over dom,

A

(advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(førstestatsadvokat Thomas Skjelbred)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Møse**: Saken gjelder spørsmålet om det forhold at lagmannsrettens delvise ankenektelse ikke var begrunnet, fører til at også lagmannsrettens senere straffedom må oppheves.
- (2) Økokrim statsadvokatembeter tok 6. april 2006 ut tiltale mot A for handlinger begått som konsernsjef i B ASA. Tiltalebeslutningen gjaldt også en tidligere økonomidirektør i selskapet, men hans forhold er uten betydning her og omtales ikke.
- (3) Oslo tingrett avsa 3. august 2006 dom med slik slutning for så vidt gjaldt A:
 - ”1. A, f. 2.9.1944, dømmes for overtredelse av strl. § 270, jf. § 271, strl. 274 første ledd, regnskapsloven av 17. juli 1998 nr. 56 § 8-5, første ledd annet straffealternativ jf. regnskapsloven § 4-1, første ledd nr. 2-4 jf. regnskapsloven § 4-6 jf. regnskapsloven § 5-2 jf. regnskapsloven § 5-3 jf. regnskapsloven § 10-2, inntil 7. juni 2002; §9-2 jf. regnskapsloven (1977) § 8 og almennaksjeloven § 19-1, alt jf. strl. § 62 første ledd til en straff av fengsel i 5 – fem – år.

2. A frifinnes for tiltalen post Ic, Ie og IV.
 3. Begjæringen om idømmelse av rettighetstap tas ikke til følge.
 4. A dømmes i medhold av straffeloven § 37d, jf. § 34 til å tåle inndragning til fordel for B ASA, dets konkursbo, subsidiært statskassen, av kr. 619.534,- – kronersekshundreogtrentifire – 00/100 –.
 5. A betaler innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse saksomkostninger til statskassen kr.50.000,- – kronerfemtusen 00/100 –.”
- (4) Økokrim anket til lagmannsretten over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for de tre forhold A var frifunnet for ved slutningen punkt 2, straffutmålingen, samt frifinnelsen for inndragning og rettighetstap.
- (5) A inngav fullstendig anke, som subsidiært gjaldt straffutmålingen. Det ble også anket over saksbehandlingen – domsgrunnene – for så vidt gjaldt tiltalen post III og V, inndragningen og saksomkostningene.
- (6) Borgarting lagmannsrett avsa 30. november 2006 beslutning som blant annet hadde slik slutning:
- ”Påtalemyndighetens anke fremmes.
- Anken fra A fremmes for så vidt gjelder straffutmålingen. For øvrig nektes anken fremmet.
- ...
- Henvisningene begrenses slik at tingrettens bedømmelse av faktum for de rettskraftige tiltalepostenes vedkommende legges til grunn ved behandlingen av straffutmålingsankene, jf straffeprosessloven § 321 femte ledd.”
- (7) Lagmannsrettens beslutning om å nekte As anke fremmet ble truffet etter straffeprosessloven § 321 annet ledd første punktum, idet retten fant det klart at anken ikke ville føre frem. Det ble ikke gitt noen begrunnelse.
- (8) A påkjærte beslutningen til Høyesteretts kjæremålsutvalg på grunn av saksbehandlingsfeil. Han anførte at det skulle ha vært gitt en begrunnelse. Utvalget forkastet kjæremålet ved forenklet kjennelse 16. januar 2007, jf. straffeprosessloven § 321 sjette ledd og § 387 a første ledd.
- (9) Borgarting lagmannsrett avsa 24. september 2007 dom med blant annet slik slutning:
- ”1. A, født 2.9.1944, dømmes for overtredelse av straffeloven § 271, jf. § 270, straffeloven § 276, jf. § 275, samt de forhold som er rettskraftig avgjort ved Oslo tingretts dom 3. august 2006, jf. straffeloven § 348 første ledd, alt sammenholdt med straffeloven § 62, til en straff av fengsel i 4 – fire – år og 6 – seks – måneder.
 2. A dømmes til å tåle inndragning til fordel for B ASA, dets konkursbo, subsidiært statskassen, med 786 200 – syvhundreogåttisekstusentohundre – kroner, jf. straffeloven § 34, jf. § 37d.
 3. A fradømmes for et tidsrom av 5 – fem – år retten til å drive selvstendig næringsvirksomhet, herunder å være daglig leder eller å inneha annen ledende stilling i noe selskap og retten til å sitte i noe styre, jf. straffeloven § 29.”

- (10) Lagmannsretten kom til at A også måtte dømmes etter de tre postene i tiltalen som han var blitt frifunnet for i tingretten.
- (11) A anket over straffutmålingen, rettighetstapet og inndragningen. Høyesteretts kjæremålsutvalg nektet anken fremmet ved beslutning 6. desember 2007, jf. straffeprosessloven § 323. Straffesaken mot ham var dermed rettskraftig avgjort.
- (12) Høyesterett i storkammer avsa 12. oktober 2010 dom i en sak mellom A og staten v/Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker, jf. Rt. 2010 side 1170. A opptrådte som partshjelper. Høyesterett kom til at Kommisjonens avgjørelse i As sak måtte kjennes ugyldig. Det fulgte av FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 14 nr. 5 at lagmannsretten skulle ha gitt en begrunnelse da As anke ble nektet fremmet i februar 2007.
- (13) Under henvisning til Høyesteretts dom krevde A gjenåpning. Kommisjonen tok 18. november 2010 begjæringen til følge for Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse 16. januar 2007. Etter en ny begjæring fra A traff Kommisjonen 16. desember 2010 tilleggsavgjørelse om at også Kjæremålsutvalgets beslutning 6. desember 2007 skulle gjenåpnes.
- (14) Kommisjonens to avgjørelser er sendt Høyesterett til ny behandling, jf. straffeprosessloven § 400 annet ledd. Partene har inngitt bemerkninger. Høyesteretts ankeutvalg traff 25. februar 2011 beslutning i saken om den nye behandling i Høyesterett etter gjenåpningen. Her heter det:
- ”(3) **Den ene gjenåpnede avgjørelsen er Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 16. januar 2007 (sak nr. 2006/1914), hvor utvalget forkastet As kjæremål over Borgarting lagmannsretts beslutning av 30. november 2006 om delvis nektelse av å fremme hans anke over Oslo tingretts dom av 3. august 2006. Denne del av saken behandles nå som sak nr. 2010/1758.**
- (4) **Den andre gjenåpnede avgjørelsen er Høyesteretts kjæremålsutvalgs beslutning av 6. desember 2007 (sak nr. 2007/1576), hvor As anke over Borgarting lagmannsretts dom av 24. september 2007 ikke ble tillatt fremmet. Denne del av saken behandles nå som sak nr. 2010/2102.**
- ...
- (7) **As anke over Borgarting lagmannsretts dom av 24. september 2007 gjaldt opprinnelig straffutmåling, rettighetstap og inndragning. Senere er anken utvidet til å gjelde saksbehandlingen, ved at det gjøres gjeldende som en saksbehandlingsfeil ved dommen at lagmannsrettens forutgående beslutning av 30. november 2006 om delvis ankenektelse ikke var begrunnet.”**
- (15) Etter utvalgets syn var det ikke grunnlag for å avvise den nye ankegrunnen, selv om den var fremsatt etter ankefristens utløp. Lagmannsrettens generelle plikt til å begrunne beslutninger om ankenektelse etter straffeprosessloven § 321 annet ledd ble først slått fast i storkammeravgjørelsen i Rt. 2008 side 1764, og A kunne ikke gjøre dette gjeldende som ankegrunn før hans sak ble gjenåpnet i desember 2010.
- (16) Utvalget kom til at anken over lagmannsrettens dom skulle tillates fremmet og behandles i sammenheng med anken over lagmannsrettens beslutning om delvis ankenektelse, som derfor burde avgjøres av Høyesterett i avdeling, jf. domstolloven § 5 første ledd annet punktum, jf. § 6 første ledd annet punktum.

- (17) Den ankende part – A – har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (18) Ikke bare lagmannsrettens beslutning om å nekte anken fremmet, men også lagmannsrettens dom må oppheves. Situasjonen er den samme som i Rt. 2009 side 252, jf. også Rt. 2009 side 510.
- (19) Det er ikke mulig å foreta ny ankesiling i lagmannsretten uten å oppheve lagmannsrettens dom. Av særlig betydning er at påtalemyndighetens anke over skyldspørsmålet bygget på et "låst faktum" fra tingrettens dom. Dermed er det en indre sammenheng mellom den folkerettsstridige nektelsen av As anke og den etterfølgende domfellelsen for de andre poster.
- (20) A har nedlagt slik påstand:
- ”1. **Borgarting lagmannsretts dom av 24.09.2007 med ankeforhandling oppheves**
 2. **Borgarting lagmannsretts beslutning av 30.11.2006 oppheves**
 3. **Den fortsatte behandling av saken skal skje ved Gulating lagmannsrett”**
- (21) *Påtalemyndigheten* har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (22) Lagmannsrettens ankenektelsesbeslutning må oppheves på grunn av manglende begrunnelse og saken henvises til en sideordnet lagmannsrett.
- (23) Om også lagmannsrettens dom må oppheves, beror på en konkret vurdering av om saksbehandlingsfeilen har virket inn på dommen. Det er ingen formelle hindre for at dommen kan bli stående, eller for at Høyesterett utmåler straff for de deler av saken som ikke er beheftet med saksbehandlingsfeil, jf. Rt. 2009 side 1070 og Rt. 2010 side 1489. Den konkrete vurdering er vanskelig, men en del forhold tilsier at opphevelse bør bli resultatet.
- (24) Påtalemyndigheten har nedlagt slik påstand:
- ”I. **I sak nr 2010/1758, straffesak anke over beslutning: Borgarting lagmannsretts beslutning 30. november 2006 oppheves og henvises til sideordnet lagmannsrett.**
 - II. **I sak nr 2010/2102, straffesak anke over dom: Borgarting lagmannsretts dom 24. september 2007 oppheves.”**
- (25) *Mitt syn på saken*
- (26) Jeg ser først på Borgarting lagmannsretts beslutning 30. november 2006. Her ble As anke over tingrettens dom nektet fremmet etter § 321 annet ledd første punktum, med unntak for straffutmålingen, idet det ble ansett klart at anken ikke kunne føre frem. Det er nå sikker rett at en slik ubegrunnet ankenektelse ikke oppfyller kravene til begrunnelse i SP artikkel 14 nr. 5. Jeg viser til de tre avgjørelsene i storkammer avsagt 19. desember 2008 i Rt. 2008 side 1764, Rt. 2008 side 1783 og Rt. 2008 side 1786. Videre er det klarlagt at denne plikten til begrunnelse fulgte av konvensjonen allerede utpå 1990-tallet, jf. Rt. 2010 side 1170 avsnitt 62.

- (27) Lagmannsrettens ankenektelse må dermed oppheves. Siden det ikke er noe tilsvarende konvensjonskrav om begrunnelse for henvisningsbeslutninger, kan det spørres om det er nødvendig å oppheve lagmannsrettens beslutning i sin helhet. Dette henger sammen med sakens hovedspørsmål, jf. nedenfor, og jeg kommer tilbake til dette.
- (28) Straffeprosessloven § 400 første ledd kommer analogisk til anvendelse, og det skal dermed pekes ut en lagmannsrett med tilgrensede rettskrets til Borgarting lagmannsrett, jf. Rt. 2010 side 1489 avsnitt 35 med henvisninger. Den nye behandling bør skje ved Agder lagmannsrett.
- (29) Jeg behandler så sakens hovedspørsmål – om det forhold at lagmannsrettens beslutning om å nekte anken fremmet ikke var begrunnet, fører til at også lagmannsrettens straffedom 24. september 2007 må oppheves.
- (30) Det følger av rettspraksis at en manglende begrunnelse ved beslutning om delvis ankenektelse kan gjøres gjeldende som ankegrunn i anke over lagmannsrettens etterfølgende avgjørelse av straffutmålingen, med den følge at også lagmannsrettens dom med ankeforhandling må oppheves. Om en slik saksbehandlingsfeil skal føre til opphevelse, avhenger av hvilken sammenheng det er mellom de forhold som den delvise ankenektelsen gjelder, og den øvrige del av saken som ble fremmet til ankebehandling. Avgjørende er om saksbehandlingsfeilen kan ha innvirket på lagmannsrettens dom. Jeg viser særlig til Rt. 2009 side 252 avsnitt 26, Rt. 2009 side 510 avsnitt 13 og Rt. 2009 side 1070 avsnitt 13–15.
- (31) I vår sak fikk som nevnt påtalemyndigheten medhold i sin anke over tingrettens frifinnelse etter tiltalen post I c, I e og IV. Det må derfor foretas en konkret vurdering av om det er en sammenheng mellom disse tre tiltalepostene og andre deler av dommen.
- (32) Jeg bemerker først at tiltalen post I a til I g gjaldt grovt bedrageri etter straffeloven § 270, jf. § 271. Grunnlaget var at A i egenskap av konsernsjef i B ASA hadde gitt Nordea Bank Norge ASA et bedre totalbilde av selskapets økonomiske stilling enn det var dekning for da han fikk innvilget flere søknader om lån og kredittrammer.
- (33) Post I c – den første av de tre aktuelle tiltalepostene – dreide seg om en søknad i mai 2002 om omdisponering av totalengasjementet hos banken. Ifølge tiltalen bygget søknaden på ”informasjon som nevnt under post I b”, dvs. en annen søknad i april 2002 om omdisponering av totalengasjementet. Post I b viste til ”informasjon som nevnt under post I a” – diverse regnskaper, prognoser og budsjett – samt oppdatert likviditetsoversikt og revidert årsregnskap.
- (34) Sammenhengen mellom tiltalepostene fremgår også av post I e angående en søknad i november 2002 om forhøyet kassakreditt. Til grunn for søknaden lå ifølge tiltalebeslutningen informasjon ”nevnt under post I d”, dvs. blant annet regnskaper nevnt i post I a til c.
- (35) Grunnlaget for post IV om grov utroskap etter § 275 første og annet ledd, jf. § 276, var at regnskapet for 2001 viste et svært positivt resultat til tross for at de reelle resultatene var negative. A var her tiltalt for å ha ”forholdt ... seg som beskrevet under post III”, som

gjaldt en rekke overtredelser av regnskapsloven. Igjen vises det dermed til tiltaleposter som ikke var omfattet av lagmannsrettens henvisningsbeslutning.

- (36) I tillegg til disse krysshenvisingene i de tre tiltalepostene er det sammenheng med de øvrige deler av saken på grunn av den fremgangsmåte A var tiltalt for å ha benyttet. Tiltalen bygget på at han hadde gitt et bilde av selskapets økonomiske stilling som var langt bedre enn det var dekning for. Tingretten fant i forhold til post I a, I b, I c, I d og I e at A var ”innforstått med regnskapstallenes misvisende karakter under hele den prosess som foregikk” fra den første søknad om lån i januar 2002 til siste lån ble utbetalt i januar 2003. Retten la også til grunn at han forstod at ”avvikene mellom selskapets reelle stilling og regnskapstallene var så store at det var en sannsynlighetsovervekt for at banken ikke ville fattet de samme vedtak om lån”, hvis den hadde visst om de reelle forhold. Tingrettens utgangspunkt var at A på grunn av sin posisjon i selskapet var skyldig etter tiltalen, med mindre spesielle forhold knyttet til det enkelte straffebud og dets gjerningsbeskrivelse førte til frifinnelse.
- (37) Uttalelsene viser at tingrettens bevisvurdering i stor utstrekning var sammenvevet og utgjorde et hele – ikke minst når det gjaldt tiltaltes troverdighet, sml. det tilsvarende synspunkt i Rt. 2009 side 513 avsnitt 20.
- (38) Bevisførselen for lagmannsretten om post I c, I e og IV var begrenset til de forhold som begrunnet tingrettens frifinnelse og var angrepet i påtalemyndighetens anke. Lagmannsretten uttalte blant annet:
- ”Det har ikke vært bevisførsel for lagmannsretten for forhold der det faktum tingretten har funnet bevist i forhold til de øvrige tiltalepostene, også vil inngå i grunnlaget for en eventuell domfellelse etter de postene der de tiltalte ble frifunnet i tingretten.”**
- (39) På bakgrunn av denne begrensede bevisføringen og de sammenhenger som er nevnt foran, er det etter mitt syn betydelig risiko for at tingrettens vurdering av de forhold som ble nektet fremmet, kan ha innvirket på lagmannsrettens vurdering av de tiltaleposter A var frifunnet for i tingretten.
- (40) Etter dette oppheves lagmannsrettens dom og lagmannsrettens beslutning i sin helhet.
- (41) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Lagmannsrettens beslutning 30. november 2006 oppheves.
2. Lagmannsrettens dom 24. september 2007 med ankeforhandling oppheves.
3. As anke over Oslo tingretts dom 3. august 2006 behandles ved Agder lagmannsrett.

- (42) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (43) Dommer **Falkanger:** Likeså.
- (44) Dommer **Stabel:** Likeså.
- (45) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (46) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Lagmannsrettens beslutning 30. november 2006 oppheves.
2. Lagmannsrettens dom 24. september 2007 med ankeforhandling oppheves.
3. As anke over Oslo tingretts dom 3. august 2006 behandles ved Agder lagmannsrett.

Riktig utskrift bekreftes: